

Centrum för Lättläst och det lättlästa konceptet

Behoven och läsarna

Omkring 25 procent av den vuxna befolkningen har inte den läsförmåga som man förväntas ha efter årskurs nio i grundskolan. Det innebär till exempel att många har svårt att läsa en vanlig dagstidning med god behållning. Vi kan förmoda att en hel del av dessa människor har behov av lättlästa texter.

Även många unga läsare har nytta av lättläst material. Det har visat sig att ett stort antal elever i grundskolan och gymnasieskolan har svårigheter med läsförståelsen och är därför i behov av anpassade texter.

Det finns många skäl till att en läsare har svårt att tillgodogöra sig text och bild. Det kan bero på ett funktionshinder, som till exempel utvecklingsstörning, demens, dyslexi, eller afasi. Det kan också bero att läsaren har bristande förkunskaper, koncentrationssvårigheter, är ovan som läsare eller har svenska som andraspråk.

Ett uppdrag och en affärsidé

Vårt uppdrag är att se till att personer som har lässvårigheter eller är otränade läsare får tillgång till nyhetsinformation och litteratur. Vi gör detta genom att ge ut en lättläst tidning och lättlästa böcker.

Vid sidan av uppdraget har vi som affärsidé att sälja och sprida vår kunskap om lättläst språk till myndigheter, organisationer och företag som strävar efter att göra sitt informationsmaterial lättläst. Vi ordnar också skrivarkurser och utbildning i lättläst språk. Vårt mål är att skriva så att texterna blir lätta att ta sig igenom, lätta att ta till sig, lätta att förstå och lätta att minnas.

Grunden för vårt arbete

- Centrum för Lättläst arbetar metodiskt för att göra böcker, tidningar och information lättare att läsa och lättare att förstå. När vi talar om det lättlästa språket menar vi egentligen lättläst framställning. Produkterna blir lättlästa genom en rad medvetna val som handlar om innehåll, språk, bild och form. En lyckat resultat åstadkoms oftast genom nära samarbete mellan redaktörer och bildmedarbetare. Texter blir bättre när flera redaktörer läser, redigerar och förbättrar.
- Vår kunskap om hur en framställning blir begriplig grundar sig på samlade erfarenheter av förlagsverksamhet, litteratur, journalistik, formgivning, bilder samt aktuell språkforskning. Centrum för Lättläst tar del av forskning inom språk, medier och läsande och anpassar sina produkter efter nya rön.

- Textens ursprung och avsändare påverkar språket och framställningen. Centrum för Lättläst skriver egna texter men beställer också lättlästa texter från utomstående skribenter. Lika ofta bearbetar vi andras texter och gör dem lättlästa. En del av LL-förlagets böcker är lättlästa bearbetningar av tidigare utgivna titlar, framför allt klassiker. Lättlästtjänsten skriver lättläst samhällsinformation på uppdrag av kunder. Kundens önskemål och krav påverkar självfallet slutresultatet.

- Vad som är svårt eller lätt är olika från fall till fall. Olika läsare och målgrupper behöver olika språk, typografi, redigering och bilder. Läsarnas behov och förkunskaper påverkar böcker, tidningar, broschyrer eller hemsidor vi arbetar med. Språket och framställningen kan skilja sig från produkt till produkt. En bok, en broschyr, en tidningsartikel är olika medier och har olika krav, syften och förutsättningar.

Så här arbetar vi med lättläst framställning

Det här är några av de verktyg och kunskaper som Centrum för Lättläst arbetar med för att skapa begripliga framställningar:

Innehåll:

- Innehållet i texter måste bedömas utifrån läsarnas förutsättningar. Svårighet att avläsa eller förstå ord kan bero på bristande förkunskaper, ovana vid svenska språket, på ett funktionshinder eller på lust och motivation. Den som är sportintresserad förstår svåra sporttermer och sportbegrepp. För andra är idrottsjargong och tekniska termer svårt. Läsarnas förkunskaper påverkar arbetet med texten.
- Berättandet måste ha ett logiskt sammanhang. Texten måste hänga ihop, det måste finnas en logisk, kronologisk eller känslomässig tråd som binder samman den. Det underlättar om läsaren känner att det finns ett personligt avtryck i texten, att den har en tydlig avsändare med en egen röst.
- En lättläst text behöver ofta förklara ord, uttryck eller fenomen. Det är viktigt att förklaringarna inte blir nedlåtande eller övertydligt pedagogiska.
- Längden på texter är viktig. En lång text kan vara svår att orientera sig i och svår att orka med. Om texterna är för korta kan det vara svårt att föra ett resonemang eller beskriva ett skeende.

Språk:

- Konkreta, vardagliga och handfasta uttryck är lättare att förstå än abstrakta.
- Aktiva fraser klargör vem som gör vad på ett tydligare sätt än passiva fraser.
- Syftningar och bisatser kan vara svåra att hänga med i om de är många och komplicerade.
- Bildspråk och metaforer kan missuppfattas av en del läsare.

Bild:

- Samma sak gäller för bild som för text: Vissa läsare har svårt att tolka metaforer och symboler och behöver enkla och tydliga bilder.
- Andra läsare kan förstå och uppleva mer komplicerade och abstrakta illustrationer.

En viktig utgångspunkt är att text och bild måste stämma och inte får motsäga varandra.

Text och bild samspelar på många olika nivåer. En bild kan förklara och förtydliga men också skapa känslor och atmosfär utöver texten. En nyhetsartikel och ett informationsmaterial kräver andra illustrationer än en skönlitterär text.

Form:

- Den grafiska formen på en tidning och en bok ska underlätta läsningen. Därför är det väsentligt att se till helheten: hur text, bild, typografi och tomma ytor, luftigheten, samverkar för att forma en lättläst produkt.
- Typografi är viktigt för att läsaren ska kunna och vilja läsa. Det är viktigt att aktivt välja typsnitt, grad, radmellanrum och hur raderna bryts.

Detta är några av de viktigaste verktygen som Centrum för Lättlästs enheter arbetar med. Har du frågor om de olika enheternas arbete med innehåll, språk, bild och form kontakta:

LL-förlaget
8 SIDOR
Lättläst-tjänsten
Läsombud
Marknadsavdelningen

